

АРКАДІЙ ГАЙДАР

ЧУК і ГЕК

ДИТВИДВ

АРКАДІЙ ГАЙДАР

**ЧУК
i
ТЕК**

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ УРСР
КИЇВ 1963

ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ
О. ІЛЬЧЕНКА

МАЛЮНКИ
Д. ДУБИНСЬКОГО

Жив чоловік у лісі коло Синіх гір. Він багато працював, а роботи не меншало, і йому не можна було поїхати додому у відпустку.

Нарешті, коли настала зима, він зовсім засумував, попросив дозволу в начальників і послав своїй дружині листа, щоб вона приїздила разом з дітьми до нього в гості.

Дітей у нього було двоє — Чук і Гек.

А жили вони з матір'ю в далекому величезному місті, кращого за яке й немає в світі.

Удень і вночі сяяли над баштами цього міста червоні зорі.

І, звичайно, це місто називалось Москва.

Саме в той час, як листоноша піднімався по сходах, у Чука з Геком був бій. Коротше кажучи, вони просто верещали й борюкались.

З-за чого почалась бійка, я вже забув. Але пригадую, чи то Чук поцупив у Гека порожню сірникову коробку, чи, навпаки, Гек потяг у Чука бляшанку з-під вакси.

Тільки-но обидва ці брати, стукнувши по разу один одного кулаками, збиралися стукнути по другому, як задзеленчав дзвінок, і вони з тривогою перезирнулись. Вони подумали, що прийшла їхня мама. А в цієї мами була дивна вдача. Вона не лаяла за бійку, не кричала, а просто розводила забіяк по різних кімнатах і цілу годину, а то й дві не дозволяла їм гратися разом. А в одній годині — цок та цок — аж цілих шістдесят хвилин. А в двох годинах ще й більше.

От чому обидва брати миттю витерли сльози й кинулись одчиняти двері.

Але виявилось, це була не мати, а листоноша, який приніс листа.

Тоді вони закричали:

— Це лист від тата! Так, так, від тата! І він, мабуть, швидко приїде!

Тут, на radoщах, вони почали скакати, стрибати й перекидатись по пружинному дивану. Тому що хоч Москва й найчудовіше місто, та коли тато от уже цілий рік не був дома, то і в Москві може стати сумно.

І так вони розвеселились, що не помітили, як увійшла їхня мати.

Вона дуже здивувалась, побачивши, що обидва її чудові синки, лежачи на спинах, кричать і гупають каблуками в стіну, та так дуже, що аж трусяться картини над диваном і гуде пружина стінного годинника.

Та коли мати дізналась, чому така радість, то синів лаяти не стала.

Вона тільки турнула їх з дивана.

Сяк-так скинула вона шубку й схопила листа, навіть не струсивши з волосся сніжинок, що тепер розтанули й блискотіли, як іскри, над її темними бровами.

Усім відомо, що листи бувають веселі або сумні, і тому, поки мати читала, Чук і Гек уважно стежили за її обличчям.

Спочатку мати насупилась, і вони насупились теж. Але потім вона стала усміхатись, і вони вирішили, що цей лист веселий.

— Батько не приїде, — відкладаючи листа, сказала мати, — в нього ще багато роботи, і його до Москви не відпускають.

Спантеличені Чук і Гек розгублено глянули один на одного. Лист виявився який тільки буває найсумніший.

Вони разом понадувались, засопли й сердито поглянули на матір, яка невідомо чого усміхалась.

— Він не приїде, — провадила далі мати, — але він кличе нас усіх до себе в гості.

Чук і Гек скочили з дивана.

— Він дивак-чоловік, — зітхнула мама. — Легко сказати — в гості! Наче це сів у трамвай та й поїхав...

— Так, так, — швидко підхопив Чук, — коли він кличе, то ми сядемо й поїдемо.

— Ти дурний, — сказала мати. — Туди їхати тисячу й ще тисячу кілометрів поїздом. А потім на санях кіньми через тайгу. А в тайзі натрапиш на вовка чи на ведмедя. А що це за дивна витівка! Ви тільки подумайте самі!

— Гей-гей! — Чук і Гек не думали й півсекунди, а в один голос заявили, що вони вирішили їхати не тільки тисячу, а навіть сто тисяч кілометрів. Їм нічого не страшно. Вони хоробрі. І це вони вчора прогнали камінням чужого собаку, що заскочив у двір.

І так вони говорили довго, розмахували руками, притупували, підстрибували, а мати сиділа мовчки, все їх слухала, слухала. Нарешті розсміялась, схопила обох на руки, закружила й звалила на диван.

Знайте, вона давно вже чекала такого листа, і це вона тільки навмисне дражнила Чука та Гека, бо весела в неї була вдача.

* * *

Минув цілий тиждень, поки мати спорядила їх у дорогу. Чук і Гек часу дарма не гаяли також.

Чук змайстрував собі кинджал з кухонного ножа, а Гек знайшов собі гладеньку палицю, забив у неї гвіздок, і вийшов спис, до того кріпкий, що коли б чим-небудь проколоти шкуру ведмедя, а потім штрикнути цим списом у серце, то, звісно, ведмідь здох би зразу.

Нарешті всі справи були скінчені. Вже запакували багаж. Поставили другий замок на двері, щоб не обікрали квартиру злодії. Повимітали з шафи залишки хліба,

крупн і борошна, щоб не порозводились миші. І от мати поїхала на вокзал купувати квитки на вечірній завтрашній поїзд.

Але тут без неї в Чука з Геком вийшла сварка.

Ах, коли б тільки знали вони, до якої біди доведе їх ця сварка, то нізащо б у цей день вони не посварились!

У запасливого Чука була плеската металева коробочка, де він складав срібні папірці від чаю, обгортки цукерок (якщо там був намальований танк, літак або червоноармієць), воронячі пера для стріл, кінську волосінь для китайського фокуса і ще всякі дуже потрібні речі.

У Гека такої коробочки не було. Та й взагалі Гек був роззява, але зате він умів співати пісень.

І от саме в той час, коли Чук ішов витягати з потаємного місця свою дорогоцінну коробочку, а Гек у кімнаті співав пісень, увійшов листоноша й передав Чукові телеграму для матері.

Чук сховав телеграму в свою коробочку й пішов дізнатись, чому це Гек не співає пісень, а кричить:

Р-ра! Р-ра! Ура!
Бий! Гей! Турумбей!

Чук з цікавістю прочинив двері й побачив такий «турумбей», що від злості в нього аж затрусилась руки.

Посеред кімнати стояв стілець, і на спинці його вся попротрикувана списом, пошарпана газета. І це нічого. Але проклятуший Гек, уявивши, що перед ним туша ведмедя, люто штрикав списом у жовту коробку з-під маминих черевиків. А в коробці в Чука зберігалась

сигнальна бляшана дудка, триколірні значки від Жовтневих свят і гроші — сорок шість копійок, що їх він не витратив, як Гек, на всякі там дурниці, а ощадливо приберіг для дальньої дороги.

І, побачивши пробиту коробку, Чук видрав у Гека спис, переломив його об коліно й шпурнув на підлогу.

Але, мов яструб, налетів Гек на Чука й вихопив у нього з рук металеву коробку. Одним махом скочив на підвіконня й викинув коробку через одчинену квартиру.

Страшно залементував ображений Чук і з криком: «Телеграма! Телеграма!» в самому пальті, без калош та шапки, вискочив за двері.

Збагнувши, що сталося щось недобре, слідом за Чуком помчав Гек.

Але марно шукали вони металеву коробочку, в якій лежала ще ніким не прочитана телеграма.

Чи то вона впала в замет і тепер лежала глибоко під снігом, чи то вона впала на стежку, і її потяг який-небудь перехожий, але, так чи так, разом з усім добром і нерозпечатаною телеграмою коробка навіки пропала.

* * *

Повернувшись додому, Чук і Гек довго мовчали. Вони вже помирились, бо знали, що перепаде їм од матері обом. Але тому, що Чук був на цілий рік старший од Гека, то, побоюючись, коли б йому не перепало більше, він придумав:

— Знаєш, Гек: а що, як ми мамі про телеграму нічого не скажемо? Подумаєш — телеграма! Нам і без телеграми весело.

— Брехати не можна, — зітхнув Гек. — Мама за брехню завжди ще гірше сердиться.

— А ми не будемо брехати! — радісно вигукнув Чук. — Якщо вона питає, де телеграма, — ми скажемо. Якщо ж не питає, то навіщо нам наперед вискакувати? Ми не вискочки.

— Добре, — погодився Гек. — Якщо брехати не треба, то так і зробимо. Це ти добре, Чук, придумав.

І тільки-но вони так вирішили, як увійшла мати. Вона була задоволена, бо дістала хороші квитки на поїзд, але все-таки вона зразу помітила, що в її любих синів обличчя смутні, а очі заплакані.

— Відповідайте, громадяни, — обтрушуючи сніг, спитала мати, — за що у вас без мене була бійка?

— Бійки не було, — відмовився Чук.

— Не було, — ствердив і Гек. — Ми тільки хотіли побитись, але зразу роздумали.

— Дуже я люблю таке роздум'я, — сказала мати.

Вона роздяглася, сіла на диван і показала їм цупкі зелені квитки: один квиток великий, а два маленькі. Незабаром вони повечеряли, а потім стихло грюкання, погасло світло, і усі поснули.

А про телеграму мати нічого не знала, тому, звісно, нічого й не спитала.

* * *

Назавтра вони поїхали. Але тому що поїзд відходив дуже пізно, то крізь чорні вікна Чук і Гек, від'їжджаючи, нічого цікавого не побачили.

Вночі Гек прокинувся, щоб напитись. Лампочка на стелі була погашена, але все довкола було осяяне голубим світлом: і склянка, що дрижала на покритому салфеткою столику, і жовтий апельсин, що здавався тепер зеленкуватим, і обличчя мами, яка, погойдуючись, спала міцно-міцно. Крізь укриту сніговими візерунками шибку вагона Гек побачив місяць, та такий величезний, якого в Москві й не буває. І тоді він вирішив, що поїзд уже мчить по високих горах, звідки до місяця ближче.

Він розбуркав маму і попросив напитись. Але пити вона йому з однієї причини не дала, а звеліла відломити їй з'їсти часточку апельсина.

Гек образився, часточку відломив, але спати йому вже не захотілось. Він поштовхав Чука — чи не прокинеться. Чук сердито пирхнув і не прокидався.

Тоді Гек надів валянки, прочинив двері й вийшов у коридор.

Коридор вагона був вузький і довгий. Біля зовнішньої стіни його були поприроблювані складані стільчики, що самі з тріском захлопувались, коли з них злізеш. Сюди ж, у коридор, виходило ще десять дверей. І всі двері були блискучі, червоні, з жовтими позолоченими ручками.

Гек посидів на одному стільчику, потім на другому, на третьому й так добрався майже до кінця вагона. Але тут прийшов провідник з ліхтарем і присорсвив Гека, що люди сплять, а він стільчиками грюкає.

Провідник пішов, а Гек мерщій подався до себе в купе. Він насилу одсунув двері. Обережно, щоб не розбудити маму, зачинив і кинувся на м'яку постіль. А тому що товстий Чук розлігся на всю широчінь, то Гек безцеремонно штовхнув його кулаком, щоб той по-сунувся.

Але тут сталося щось страшне: замість білявого круглоголового Чука на Гека глянуло сердите вусате обличчя якогось дядька, який суворо спитав:

— Це хто ж тут штовхається?

Тоді Гек зарепетував що було сили. Перелякані пасажери посхоплювалися з усіх полиць, спалахнуло світло, і, побачивши, що він потрапив не в своє купе, а в чуже, Гек зарепетував іще дужче.

Але всі люди зразу зрозуміли, в чім справа, і стали

сміялись. Вусатий дядько надів штани, військову гімнастюрку й одвів Гека на місце.

Гек сковзнув під свою ковдру і принишк. Вагон погойдувало, вітер шумів.

Дивовижний величезний місяць знов осяював голубим світлом склянку, що дрижала на білій салфетці, оранжевий апельсин і обличчя матері, яка уві сні чогось посміхалась і зовсім не знала, яка біда приключилася з її сином.

Нарешті заснув і Гек.

...І снився Геку дивний сон:
Ожив немовби весь вагон,
Немовби голоси коліс
Вагон у гуркоті підніс.
Вночі вагони мчать і мчать
І паровозові кричать:

Перший.

Вперед, товаришу! Твій шлях
По темних проляга полях.

Другий.

Ясніше сяйте, ліхтарі,
Аж до ранкової зорі!

Третій.

Палай, вогонь! Гудок, лунай!
Спішіть, колеса, в східний край!

Четвертий.

Тоді замовкнемо, повір,
Як домчимо до Синіх гір.

Коли Гек прокинувся, колеса, вже без усяких розмов, мірно постукували під вагоном. Крізь морозні шибки світило сонце. Постелі були прибрані. Вмитий Чук гриз яблуко. А мама й вусатий військовий проти відчинених дверей реготали з нічних пригод Гека. Чук

зразу ж показав Гекові олівця з наконечником із довгого патрона, який йому подарував військовий.

Але Гек на речі не заздирив і не був на них жадібний. Він, правда, був розтелеса і роззява. Мало того, що вночі він заліз у чуже купе, — от і зараз не міг пригадати, куди запроторив свої штани. Але зате Гек умів співати пісень.

Умившись та привітавшись з мамою, він притулився лобом до холодної шибки й став дивитись, що це за край, як тут живуть і що роблять люди.

І поки Чук ходив од дверей до дверей і знайомився з пасажирами, які охоче дарували йому всякий дріб'язок — хто резинову пробку, хто гвіздок, хто шмат крученої шворки, Гек за цей час побачив крізь вікно немало.

От лісова хатинка. У величезних валянках, у самій сорочці та з кішкою в руках вискочив на ганок хлопчисько. Брязь! — кішка шкереберть полетіла в пухнастий замет і, незграбно вибираючись, застрибала по пухкому снігу. Цікаво, за віщо це він її кинув? Мабуть, щонебудь зі столу поцупила.

Але вже нема ні хатинки, ні хлопчиська, ні кішки — стоїть у полі завод. Поле біле, димарі червоні. Дим чорний, а світло жовте. Цікаво, що на цьому заводі роблять? Ось будка, і, вкутавшись у кожух, стоїть вартовий. Вартовий у кожусі величезний, широкий, і гвинтів-

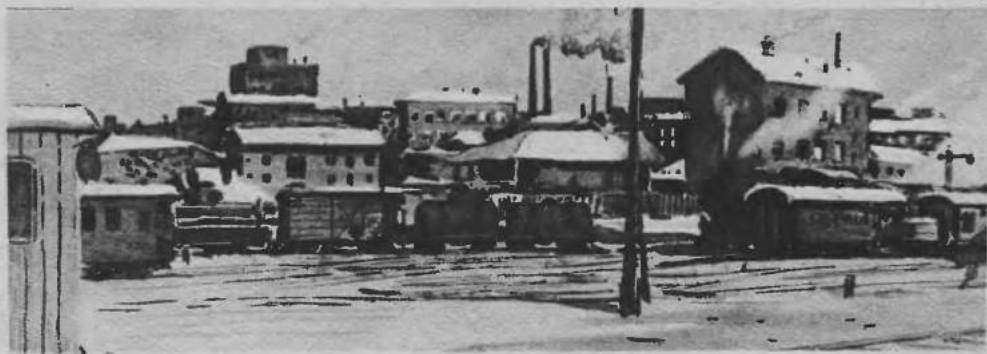

ка його здається тоненькою, наче соломинка. Однак спробуй-но, поткнись!

Потім пішов танцювати ліс. Деревя, що були ближче, стрибали прудко, а дальні рухались поволі, немовби їх тихо крутила славна снігова ріка.

Гек гукнув Чукові, що саме повернувся в купе з багатою здобиччю, і вони стали дивитися разом.

Траплялись на путі станції — великі, світлі, на яких шипіло і пихкало зразу штук по сто паровозів; траплялись станції і зовсім маленькі, — ну, справді-таки, не

більше від того продуктового ларка, що торгував усяким дріб'язком на розі біля їхнього московського дому.

Мчали назустріч поїзди, вантажені рудою, вугіллям і величезними, завтовшки з піввагона, колодами.

Наздогнали вони ешелон з биками й коровами. Паровозик у цього ешелону був незавидний, і гудок у нього тонкий, писклявий, а тут як один бик ревнув — му-у!.. Навіть машиніст озирнувся і, мабуть, подумав, що це його великий паровоз наздоганяє.

А на одному роз'їзді зупинились вони біч-о-біч з могутнім залізним бронепоїздом. Грізно стирчали з башт укутані в брезент гармати. Червоноармійці весело тупали, сміялись і, хлопаючи рукавицями, відігрівали руки.

Але один чоловік у кожанці стояв біля бронепоїзда мовчазний і задумливий. І Чук із Геком вирішили, що це, звичайно, командир, який стоїть і чекає, чи не прийде наказ відкрити проти кого-небудь бій.

Так, немало вони всячини за дорогою побачили. Шкода тільки, що надворі бушувала метелиця, і вікна вагона часто бували наглухо заліплені снігом.

І от нарешті вранці поїзд підкотив до маленької станції.

Тільки-тільки мати встигла зсадити Чука з Геком і прийняти од військового речі, як поїзд помчав далі.

Чемодани скинули в сніг. Дерев'яна платформа скоро спорожніла, а батько зустрічати так і не прийшов.

Тоді мати на батька розсердилась і, лишивши дітей глядіти речі, пішла до візників дізнатись, які по них батько прислав сани, бо до того місця, де він жив, лишалось їхати ще кілометрів сто тайгою.

Мати ходила дуже довго, а тут іще з'явився поблизу страшений козел. Спочатку він обгризав кору з мерзлої колоди, але потім огидно мекнув і чогось дуже пильно став на Чука з Геком поглядати.

Тоді Чук і Гек мерщій сховались за чемоданами, бо хто ж його знає, що в цих краях козлам потрібно.

Та ось повернулась мати. Вона була зовсім сумна і пояснила, що, мабуть, батько телеграму про їх виїзд не одержав, і тому коней на станцію він по них не прислав.

Тоді вони покликали візника. Візник довгим батоном оперішив козла по спині, забрав речі й поніс їх у буфет вокзалу.

Буфет був маленький. За прилавком пихкав товстий, завбільшки з Чука, самовар. Він дрижав, гудів, і густа пара його, мов хмарина, здіймалась до дощатої стелі, під якою цвірінькали, залетівши погрітись, горобці.

Поки Чук з Геком пили чай, мати торгувалася з візником: скільки він візьме, щоб довести їх у ліс до місця. Візник правив дуже багато — аж сто карбован-

ців. Але їй те сказати, дорога їй справді була дуже не близька. Нарешті вони договорились, і візник побіг додому по хліб, по сіно й по теплі кожухи.

— Батько їй не знає, що ми вже приїхали, — сказала мати. — Ото здивується він і зрадіє!

— Еге, він зрадіє, — сьорбаючи чай, статечно підтвердив Чук. — І я здивуюсь і зрадію теж.

— І я теж, — погодився Гек. — Ми під'їдемо тихенько, і якщо тато куди-небудь вийшов з дому, то ми чемодани сховаємо, а самі заліземо під ліжку. От він приходить. Сів. Задумався. А ми мовчимо, мовчимо, та враз як завиємо!

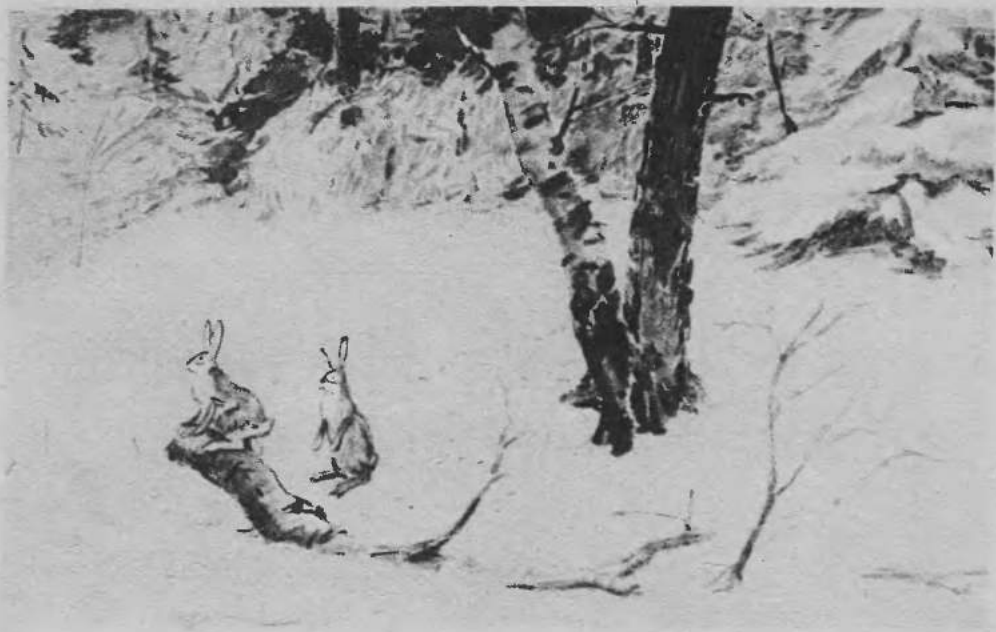

— Я під ліжку не полізу, — відмовилась мати, — і вити не стану теж. Лізьте й вийте самі... Навіщо ти, Чук, цукор у кишеню ховаєш? І так у тебе кишені повні, як смітник.

— Я коней годувати буду, — спокійно пояснив Чук. — Забирай і ти, Гек, шматок ватрушки. А то в тебе ніколи нічого нема. Тільки й знаєш у мене канючити!

Незабаром прийшов візник. Поклали в широкі сани багаж, підбили сіно, вкутались ковдрами, кожухами.

Прощайте, великі міста, заводи, станції, села, селища! Тепер попереду тільки ліс, гори і знову густий, темний ліс.

* * *

Майже до смеркання, охкаючи, ахкаючи й дивуючись з дрімучої тайги, вони проїхали непомітно. Але ось Чукові, якому з-за спини візника погано було видно дорогу, стало нудно. Він попросив у матері пиріжка чи булки.

Але ні пиріжка, ні булки мати, звісно, йому не дала. Тоді він насупився й знічев'я став штовхати Гека й почав відсувати його на край.

Спочатку Гек терпляче опирався. Потім скипів і плюнув на Чука. Чук розізлився й почав битись. Але тому що їхні руки були стягнені важкими кожухами, то вони нічого не могли вдіяти, а тільки стукали один одного вкутаними в башлики лобами.

Поглянула на них мати і засміялась. А тут візник

ударив батою по конях — і рвонули коні. Вискочили на дорогу й затанцювали два білі пухнасті зайці. Візник заукав:

— Гей, гей! Ого-го!.. Бережись: задавимо!

Весело чкурнули в ліс пустотливі зайці. Задув у обличчя свіжий вітер. І, мимоволі припавши один до одного, Чук і Гек помчали в санях з гори назустріч тайзі й назустріч місяцеві, який поволі виповзав із-за вже недалеких Синіх гір.

Але от без усякої команди коні стали біля маленької, занесеної снігом хатинки.

— Тут ночуємо, — сказав візник, зіскакуючи в сніг. — Це наша станція.

Хатинка була маленька, але кріпка. Людей у ній не було.

Візник хутко закип'ятив чайник: внесли із саней сумку з продуктами.

Ковбаса так замерзла і затверділа, що нею можна було забивати цвяхи. Ковбасу ошпарили окропом, а шматки хліба поклали на гарячу плиту.

Чук за піччю знайшов якусь криву пружину, і візник сказав йому, що це пружина від капкана, яким ловлять усякого звіра. Пружина була іржава й валялась без діла. Це Чук збагнув зразу.

Попили чаю, попоїли й полягали спати. Біля стіни стояло широке дерев'яне ліжко. Замість матраца на ньому було сухе листя.

Гек не любив спати ні біля стінки, ні посередині. Він любив спати скраю. І хоч він іще з раннього дитинства чув пісню «Баю-баю-баю, не лягай ти на краю», Гек усе одно завжди спав скраю.

Коли ж його клали посередині, то вві сні він стягав з усіх ковдри, відбивався ліктями й штовхав Чука в живіт коліном.

Не роздягаючись і повкривавшись кожухами, вони полягали: Чук біля стінки, мати посередині, а Гек скраю.

Візник погасив свічку й поліз на піч. Одразу всі поснули. Але, звичайно, як і завжди, вночі Гекові схотілось пити, і він прокинувся.

Напівсонний, він надів валянки, добрався до столу, ковтнув води з чайника й сів перед вікном на табуретку.

Місяць був за хмарками, і крізь маленьке віконце замети снігу видавались чорно-синіми.

«Ото як далеко занесло нашого тата!» — здивувався Гек. І він подумав, що, мабуть, далі від цього місця вже й небагато лишилось місць на світі.

Але ось Гек прислухався. За вікном йому причувся

стук. Це був навіть не стук, а рипіння снігу під чиймись важкими кроками. Так і є! Ось у п'ятьмі щось важко зітхнуло, заворушилось, заворочалось, і Гек зрозумів, що це повз вікно пройшов ведмідь.

— Лютий ведмедю, чого тобі треба? Ми так довго їдемо до тата, а ти хочеш нас пожерти, щоб ми його ніколи не побачили?.. Ні, йди геть, поки люди не вбили тебе влучною рушницею чи гострою шаблею!

Так думав і бурмотів Гек, а сам зі страхом та цікавістю дужче й дужче припадав лобом до обмерзлої шибки вузького віконечка.

Але ось із-за швидких хмар стрімко викотився місяць. Чорно-сині замети заіскрилися м'яким матовим блиском, і Гек побачив, що ведмідь цей зовсім не ведмідь, а це просто коняка, одв'язавшись, ходить круг саней і їсть сіно.

Було досадно. Гек заліз на ліжко під кожух, а тому що він тільки-но думав про недобре, то і сон до нього прийшов похмурий.

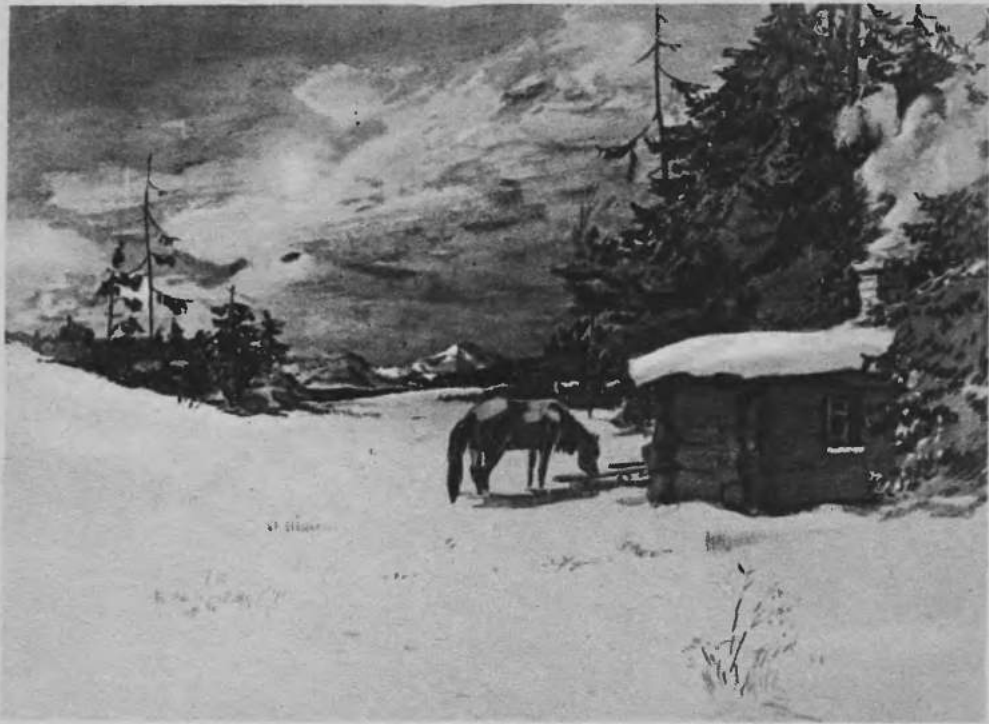
Приснився Геку дивний сон:
Страшна потвора Турворон
Плюється, наче кип'ятком,
Грозить залізним кулаком.

Навкруг пожар! В снігу сліди!
Ідуть солдатські ряди.
Несуть фашисти з даліни
Свій чорний хрест і стяг війни.

— Стійте! — закричав їм Гек. — Ви не туди йдете!
Тут не можна!

Але ніхто не став, і його, Гека, не слухали.

У гніві тоді вихопив Гек бляшану сигнальну дудку, оту, що лежала в Чука в коробці з-під черевиків, і загудів так голосно, що швидко підвів голову задумливий

командир залізного бронепоїзда, владно змахнув рукою — і враз ударили залпом його важкі та грізні гармати.

— Добре! — похвалив Гек. — Тільки стрельніть іще, а то одного разу їм, мабуть, мало...

* * *

Мати прокинулась від того, що обидва її любі синки з двох боків нестерпно штовхались і ворочались.

Вона обернулась до Чука і відчула, як у бік їй увіткнулось щось тверде й гостре. Вона помацала й

витагла з-під ковдри пружину від капкана, яку запасливий Чук нишком притяг із собою в постіль.

Мати кинула пружину за ліжко. При світлі місяця вона зазирнула в обличчя Гекові і зрозуміла, що йому сниться тривожний сон.

Сон, звичайно, не пружина, і його не можна викинути. Але його можна погасити. Мати переклала Гека зі спини на бік і, погойдуючи, тихенько подула йому на теплий лоб.

Незабаром Гек засопів, посміхнувся, і це означало, що поганий сон погас.

Тоді мати встала і в панчохах, без валянок, підійшла до віконця.

Ще не світало, і небо все було в зорях. Деякі зорі

горіли високо, а інші схилялись над чорною тайгою зовсім низько.

І — дивна річ! — тут же й так же, як маленький Гек, вона подумала, що далі від цього місця, куди занесло її неспокійного чоловіка, мабуть, і небагато лишилось місць на світі.

Увесь наступний день дорога йшла лісом та горами. На узвозах візник зістрибував із саней і йшов по снігу поряд. Але зате на крутих спусках сани мчали з такою швидкістю, що Чукові з Геком здавалось, буцім вони разом з кіньми й саньми провалюються на землю просто з неба.

Нарешті надвечір, коли й люди, й коні досить-таки стомились, візник сказав:

— Ну, от і приїхали! За цим миском поворот. Тут, на поляні, і стоїть їхня база... Гей, но-о! Налягай!

Весело заверещавши, Чук і Гек підскочили, але сани смикнули, і вони разом попадали в сіно.

Мати посміхаючися скинула шерстяну хустку й лишилася в самій тільки пухнастій шапці.

Ось і поворот. Сани хвацько звернули й підїхали до трьох будиночків, які височіли на невеликому, вкритому од вітрів узліссі.

Дуже дивно! Не гавкали собаки, не було видно людей. Не йшов дим з пічних димарів. Усі стежки були заметені глибоким снігом, а довкола стояла тиша, як узимку на кладовищі. І лише сороки білобокі безглуздо стрибали з дерева на дерево.

— Ти куди ж нас привіз? — з острахом спитала візника мама. — Хіба нам сюди треба?

— Куди домоворились, туди й привіз, — відмовив візник. — Ось ці будинки називаються «Розвідувально-геологічна база номер три». Та ось і вівіска на стовпі...

Читайте. Може, вам потрібна база під назвою номер чотири? Так то кілометрів з двісті зовсім в інший бік.

— Ні, ні! — поглянувши на вивіску, відповіла мати. — Нам потрібна ця сама. Але ти глянь: двері замкнені, ганок у снігу, а куди ж поділися люди?

— Я не знаю, куди б вони могли подітись, — здивувався й сам візник. — Минулого тижня ми сюди продукт возили: борошно, цибулю, картоплю. Всі люди були тут: вісім чоловік, начальник дев'ятой, зі сторожем десять... От іще клопіт! Не вовки ж їх усіх поїли... Та ви постійте, я піду зазирну в сторожку.

І, скинувши кожуха, візник посунув через замети до крайньої хатини.

Скоро він повернувся:

— Хата порожня, а піч тепла. Отже, сторож тут, але, видно, пішов на полювання. Ну, до ночі повернеться й усе вам розповість.

— Та що він мені розповість! — охнула мати. — Я й сама бачу, що людей тут уже давно нема.

— Це вже я не знаю, що він розповість, — відмовив візник. — А що-небудь розповісти повинен, на те він і сторож.

Ледве-ледве під'їхали вони до ганку сторожки, від якого в ліс була вузьенька стежка.

Вони увійшли в сіни, і мимо лопат, мітел, сокир, палиць, мимо промерзлої ведмежої шкури, що висіла на залізному гаку, пройшли в хатину. Слідом за ними візник ніс речі.

У хатині було тепло. Візник пішов засипати конам корм, а мати мовчки роздягла переляканих хлоп'яків.

— Їхали до батька, їхали — от тобі й приїхали!

Мати сіла на лаві й задумалась. Що трапилось, чому на базі порожньо і що тепер робити? Їхати назад? Але в неї грошей лишилось тільки-тільки заплатити візникові за дорогу. Значить, треба було дождити, коли повернеться сторож. Але візник через три години поїде назад, а що, коли сторож візьме та й не скоро повернеться? Тоді як? А звідси ж до найближчої станції й телеграфу майже сто кілометрів!

Увійшов візник. Оглянувши хату, він потягнув носом повітря, підійшов до пічки й одтулив заслінку.

— Сторож до ночі повернеться, — заспокоїв він. — Ось у печі горщик із борщем. Коли б він пішов надов-

го, він би його на холод виставив... А то як хочете, — запропонував. — Коли вже таке діло, то я не бовдур. Я вас назад до станції безплатно довезу.

— Ні, — відмовилась мати. — На станції нам робити нема чого.

Знов поставили чайник, підігріли ковбасу, поїли, попили, і поки мати розпаковувала речі, Чук з Геком залізли на теплу піч. Тут пахло березовими віниками, гарячою овчиною і сосновими трісками. А тому що засмучена мати була мовчазна, то Чук із Геком мовчали теж. Але довго мовчати не намовчишся, і тому, не знайшовши собі ніякого діла, Чук і Гек незабаром швидко й міцно поснули.

Вони не чули, як поїхав візник і як мати, забравшись на піч, лягла з ними поряд. Вони прокинулись уже тоді, коли в хаті було зовсім темно. Прокинулись всі разом, бо на ганку чути стало тупання, потім у сінях загуркотіло щось — мабуть, упала лопата. Відчинились двері, і з ліхтарем у руках до хати увійшов сторож, а з ним великий кудлатий собака. Сторож зняв з плеча рушницю, кинув на лаву вбитого зайця і, підіймаючи ліхтар до печі, спитав:

— Це що ж за гості сюди приїхали?

— Я дружина начальника геологічної партії Серьогіна, — сказала мати, зістрибуючи з печі, — а це його діти. Якщо потрібно, то ось документи.

— Он вони, документи: сидять на печі, — буркнув сторож і посвітив ліхтарем на стривожені обличчя Чука та Гека. — Як є в батька — копія! Особливо ось цей товстий. — І він тикнув у Чука пальцем.

Чук і Гек образились: Чук — тому, що його назвали товстим, а Гек тому, що він завжди вважав, ніби він більше схожий на батька, ніж Чук.

— Ви чого, скажіть, приїхали? — глянувши на матір, спитав сторож. — Вам же приїздити не веліли.

— Як не веліли? Хто ж це приїздити не велів?

— А так і не веліли. Я сам на станцію возив од Серьогіна телеграму, а в телеграмі ясно написано: «Затримайся з виїздом на два тижні. Наша партія спішно виходить у тайгу». Коли Серьогін пише «затримайся» — значить, і треба було триматись, а ви сваволите.

— Яку телеграму? — перепитала мати. — Ми ніякої телеграми не одержували. — І, немовби шукаючи підтримки, вона розгублено поглянула на Чука і Гека.

Але під її поглядом Чук і Гек, один на одного злякано витріщаючи очі, похапцем позадкували глибше на піч.

— Діти, — з підозрінням поглянувши на синів, спита-

ла мати, — ви без мене ніякої телеграми не одержували?

На печі затріщали сухі тріски, віники, але відповіді на запитання не було.

— Відповідайте, мучителі! — сказала тоді мати. — Ви, напевне, одержали без мене телеграму й мені її не віддали?

Поминуло ще кілька секунд, потім з печі пролунав рівний і одностайний плач. Чук завів басовито й однотонно, а Гек виводив тонше і з переливами.

— Ось де моя погибель! — вигукнула мати. — Ось хто, ясна річ, зведе мене в могилу! Та не гудіть ви й розкажіть до пуття, як було діло.

Однак, почувши, що мати збирається йти в могилу, Чук із Геком заревли ще дужче, і минуло досить часу, поки, перебиваючи й безсоромно звалюючи один на одного провину, вони завели своє печальне оповідання.

* * *

Ну що з таким народом робити? Відлупцювати їх ціпком? Посадити в тюрму? Закувати в кайдани й заслати на каторгу? Ні, нічого такого мати не зробила. Вона зітхнула, наказала сином злізти з печі, витерти носи і вмитися, а сама почала питати сторожа, як же їй тепер бути й що робити.

Сторож сказав, що розвідувальна партія поспішала за наказом до міжгір'я Алкараш і повернеться аж ніяк не раніше ніж через десять днів.

— Але як же ми ці десять днів жити будемо? — спитала мати. — Адже в нас нема з собою ніякого припасу.

— А так от і живіть, — відповів сторож. — Хліба я вам

дам, ось подарую зайця, оббілуєте й зварите. А я завтра на дві доби в тайгу піду; мені капкани перевіряти треба.

— Недобре, — сказала мати. — Як же ми самі лишимось? Ми тут нічого не знаємо. А тут ліс, звірі...

— Я другу рушницю залишу, — сказав сторож. — Дрова під повіткою, вода в джерелі за підгірком. Он крупа в мішку, сіль у банці. А мені — я вам прямо скажу — няньчитися з вами теж ніколи...

— От лихий дядько! — прошепотів Гек. — Давайно, Чук, ми з тобою йому що-небудь скажемо.

— От іще! — відмовився Чук. — Він тоді візьме й зовсім нас із дому вижене. Ти почекай, приїде тато, ми йому все й розкажемо.

— Що ж тато! Тато ще довго...

Гек підійшов до матері, сів їй на коліна і, зсунувши брови, суворо подивився в обличчя грубому сторожеві.

Сторож скинув свій кожух і підсунувся до столу, до світла. І тільки тепер Гек побачив, що від плеча до спини кожуха видрано великий, майже до пояса, хутрянний клапоть.

— Витягни з печі горщик, — сказав матері сторож. — Он там на полиці ложки, миски, сідайте та й їжте. А я кожух латати буду.

— Ти хазяїн, — сказала мати. — Ти витягни й пригощай. А кожух дай: я краще від тебе залатаю.

Сторож підвів на неї очі і зустрів суворий погляд Гека.

— Еге! Та ви, бачу, вперті, — пробурчав він, простяг матері кожух і поліз на полицю взяти посуд.

— Де це так розірвалось? — спитав Чук, показуючи на діру в кожусі.

— З ведмедем не поладили. От він мене й шкрябнув, — нехотя відмовив сторож та й бухнув на стіл важкий горщик з борщем.

— Чуєш, Гек? — сказав Чук, коли сторож вийшов у сіни. — Він побився з ведмедем і, мабуть, тому сьогодні такий сердитий.

Гек і сам чув усе. Але він не любив, щоб хто-небудь кривдив його матір, хоч би це й була людина, яка могла посваритись й побитися з самим ведмедем.

* * *

Вранці, ще на світанку, сторож забрав із собою мішок, рушницю, собаку, став на лижі й подався в ліс. Тепер хазяїнувати треба було самим. Утрьох вони ходили по воду. За підгірком із стрімкої скелі серед снігу

било джерело. Від води, як з чайника, йшла густа пара, та коли Чук підставив під струмінь палець, то виявилось, що вода холодніша за самий мороз.

Потім вони носили дрова. Піч мати топити не вмiла, і тому дрова довго не розгорялись. Та зате коли розгорілись, то полум'я запалало так жарко, що товста крига на вікні в протилежній стінці швидко розтанула. І тепер крізь шибку було видно і все узлісся з деревами, по яких стрибали сороки, і скелясті вершини Синіх гір.

Курей мати патрати вмiла, але білувати зайця їй ще не доводилось, і вона з ним проморочилася стільки, що за цей час можна було оббілувати й розібрати бика чи корову.

Гекові це білування ніяк не сподобалось, але Чук

допомагав охоче, і за це він дістав заячий хвіст, такий легкий і пухнастий, що як його кидати з печі, то він падав на підлогу плавно, мов парашут.

Після обіду вони втрьох вийшли гуляти.

Чук умовляв матір, щоб вона взяла з собою рушницю або хоч патрони. Але мати рушниці не взяла.

Навпаки, вона навмисне повісила рушницю на високий гак, потім злізла на табуретку, засунула патрони на верхню полицю й попередила Чука, що коли він спробує потягти з полиці хоч один патрон, то на хороше життя нехай більше й не сподівається.

Чук почервонів і мерщій одійшов, бо один патрон уже лежав у нього в кишені.

Чудова це була прогулянка! Вони йшли одне за одним до джерела по вузькій стежині. Над ними сяяло холодне голубе небо; мов казкові замки та вежі, здіймалися до неба гостроверхі стрімчаки Синіх гір. У мороз-

ній тиші пронизливо скрекотіли цікаві сороки. Між густим кедровим гіллям ловко стрибали сірі моторні білки. Попід деревами, на м'якому білому снігу, повідбивались химерні сліди незнайомих звірів і птахів.

Ось у тайзі щось застогло, загуло, тріснуло. Мабуть, ламаючи гілки, обвалилася з верховіття дерева гора обмерзлого снігу.

Раніше, коли Гек жив у Москві, йому здавалося, що

вся земля складається з Москви, тобто з вулиць, будинків, трамваїв і автобусів.

А тепер йому здавалося, що вся земля складається з високого дрімучого лісу.

Та й взагалі, якщо над Геком світило сонце, то він був певен, що й над усією землею ні дощу, ні хмар нема. І якщо йому було весело, то він думав, що й усім людям на світі добре й весело теж.

* * *

Минуло два дні, настав третій, а сторож із лісу не повертався, і тривога нависла над маленькою, замешаною снігом хатиною.

Особливо страшно було вечорами й ночами. Вони добре замикали сніни, двері і, щоб не привабити звірів світлом, наглухо запинали постілкою вікна, хоч треба було робити зовсім навпаки, бо звір — не людина, і він вогню боїться. Над димарем, як і водиться, гули вітри, а коли віхола періщила гострими сніговими крижинками по стіні й по шибках, то всім здавалося, що зовні хтось штовхається й шкрябає.

Вони вилізли спати на піч, а там мати довго розповідала їм усякі історії та казки. Нарешті вона задрімала.

— Чук, — спитав Гек, — чому чарівники бувають у всяких історіях і казках? А що, коли б вони були й насправді?

— І відьми й чорти щоб теж були?

— Та ні! — з досадою відмахнувся Гек. — Чортів не треба. Яка з них користь? А ми попросили б чарівника, він злітав би до тата й сказав би йому, що ми давно вже приїхали.

— А на чому б він полетів, Гек?

— Ну, на чому... Замахав би руками чи там іще як. Він уже сам знає.

— Зараз руками махати холодно, — сказав Чук. — У мене он які рукавички й плетінки, та й то, коли я тягнув поліно, в мене пальці зовсім замерзли.

— Ні, ти скажи, Чук, а все-таки добре було б?

— Я не знаю, — завагався Чук. — Пам'ятаєш, у дворі, в підвалі, де живе Мишко Крюков, жив якийсь кульгавий. То він торгував бубликами, то до нього приходили всякі жінки, баби, і він їм ворожив, кому буде життя щасливе й кому нещасне.

— І добре він наворожував?

— Я не знаю. Я знаю тільки, що потім прийшла міліція, його забрали, а з його квартири багато чужого добра витягли.

— То він, мабуть, був не чарівник, а шахрай. Ти як думаєш?

— Звичайно, шахрай, — погодився Чук. — Та я так думаю, і всі чарівники повинні бути шахраями. Ну, скажи, навіщо йому працювати, коли він і так у всяку діру пролізти може? Знай тільки хапай, що треба... Ти краще спав би, Гек, усе одно я з тобою більш розмовляти не буду.

— Чому?

— Тому, що ти верзеш усякі нісенітниці, а вночі вони тобі насняться, ти й почнеш ліктями й колінами штовхатись. Думаєш, добре, як ти мені вчора кулаком у живіт бухнув? Дай-но я тобі теж бухну...

На ранок четвертого дня матері самій довелося рубати дрова. Зайця давно з'їли, а кістки його порозтягали сороки. На обід вони варили саму кашу з олією та цибулею. Хліб уже кінчався, але мати знайшла борошно й напекла перепічок.

Після такого обіду Гек був сумний, і матері здалося, що в нього підвищена температура.

Вона звеліла йому сидіти дома, одягла Чука, взяла відро, санки, і вони вийшли, щоб привезти води й разом набрати на узліссі хмизу, — тоді вранці буде легше розпалювати в печі.

Гек лишився сам один. Він чекав довго. Йому стало нудно, і він почав щось придумувати.

* * *

А мати й Чук затримались. Коли вони повертались додому, санки перекинулись, відро впало, і довелося їхати до джерела знову. Потім з'ясувалося, що Чук на узліссі забув теплу рукавицю, і з півдороги довелося

повертатись. Поки шукали, поки се і те, почало смеркати.

Коли вони повернулись додому, Гека в хаті не було. Спочатку вони подумали, що Гек сховався на печі за кожушиною. Ні, там його не було.

Тоді Чук хитро посміхнувся і шепнув матері, що Гек, звичайно, заліз під піч.

Мати розсердилася і наказала Гекові вилізти. Гек не озивався.

Тоді Чук узяв довгого рогача і став ним під піччю штурхати. Але й під піччю Гека не було.

Мати стривожилась, поглянула на гвіздок біля дверей. Ні Гекового кожушка, ні шапки на гвіздку не було.

Мати вийшла в двір, обійшла навкруги хатину. Вступила в сіни, засвітила ліхтар. Зазирнула в темну хижку, під повітку з дровами...

Вона кликала Гека, лаяла, благала, але ніхто не озивався. А темрява хутко лягала на замети.

Тоді мати заскочила в хату, зірвала зі стіни рушницю, взяла патрони, схопила ліхтар і, крикнувши Чукові, щоб він не смів нікуди рипатись, вибігла на подвір'я.

Слідів за чотири дні було натоптано чимало.

Де шукати Гека, мати не знала, але вона побігла на дорогу, бо не вірила, що Гек один міг насмілитися зайти в ліс.

На дорозі було порожньо.

Вона набила рушницю й вистрілила. Прислухалась, вистрілила ще й ще раз.

Зненацька зовсім неподалік у відповідь ударив постріл. Хтось поспішав до неї на допомогу. Вона хотіла бігти назустріч, але її валянки загрузли в заметі. Ліхтар попав у сніг. Тріснуло скло, і світло погасло.

З ганку сторожки розлігся пронизливий крик Чука.

Це, почувши постріли, Чук вирішив, що вовки, які роздерли Гека, напали на його матір.

Мати відкинула ліхтар і, задихаючись, побігла до хати. Вона штовхнула роздягненого Чука в хату, шпурнула рушницю в куток і, зачерпнувши ківшиком, ковтнула холодної води.

Біля ганку пролунали грім та гуркіт. Одчинились двері. До хати вскочив собака, а за ним увійшов оповитий парою сторож.

— Що за біда? Що за стрілянина? — спитав він, не здоровкаючись і не роздягаючись.

— Пропав хлопчик, — сказала мати. Сльози рясно линули з її очей, і вона більше не могла сказати ні слова.

— Стій, не плач! — крикнув сторож. — Коли пропав? Давно? Недавно?.. Назад, Смілий! — крикнув він собаці. — Та кажіть же, або я піду назад!

— Годину тому, — відповіла мати. — Ми ходили по воду. Ми повернулись, а його нема. Він одягся й кудись пішов.

— Ну, за годину він далеко не зайде, а в одязі та в валянках зразу не замерзне... Сюди, Смілий! На, нюхай!

Сторож зірвав з гвіздка башлик і сунув собаці під ніс Гекові калоші.

Собака уважно обнюхав речі й розумними очима поглянув на хазяїна.

— За мною! — відчиняючи двері, сказав сторож. —
Иди шукай, Смілий!

Собака крутнув хвостом і лишився на місці.

— Вперед! — строго повторив сторож. — Шукай,
Смілий, шукай!..

Собака неспокійно нюшив, переступав з ноги на ногу й не рушав з місця.

— Це що за танці такі? — розсердився сторож. І, знову тицьнувши собаці під ніс башлик і калоші Гека, він смикнув за нашійник.

Одначе Смілий за сторожем не пішов; він покрутився, обернувся й рушив у протилежний од дверей куток хати.

Тут він спинився біля великої дерев'яної скрині, шкрябнув по ній кудлатою лапою і, обернувшись до хазяїна, трічі голосно й ліниво гавкнув.

Тоді сторож тицьнув рушницю в руки сторопілій матері, підійшов і одчинив віко скрині.

У скрині, на купі всякого ганчір'я, кожушин, мішків, уклавшись своїм кожушком і підклавши під голову шапку, міцно й спокійно спав Гек.

Коли його витягли й розбудили, то, кліпаючи сонними очима, він ніяк не міг зрозуміти, чому це круг нього такий галас і такі буйні веселощі. Мати цілувала його й плакала. Чук смикав його за руки, за ноги, підскакував і кричав:

— Гей-ля! Гей-лі-ля!..

Кудлатий пес Смілий, якого Чук поцілував у морду, зніяковіло обернувся і, теж нічого не розуміючи, тихенько крутив сірим хвостом, ласо поглядаючи на окраєць хліба, що лежав на столі.

Виявляється, коли мати й Чук ходили по воду, то Гек, занудившись, вирішив пошуткувати. Він забрав кожушка, шапку й заліз у скриню. Він вирішив, що коли вони повернуться й стануть його шукати, то він із скрині страшенно завие. Але тому, що мати й Чук ходили дуже довго, то він лежав, лежав і непомітно заснув.

Зненацька сторож устав, підійшов і кинув на стіл важкий ключ і пожмаканий голубий конверт.

— Ось, — сказав він, — одержуйте. Це вам ключ од кімнати та від хижки і лист від начальника Серьогіна. Він з людьми тут буде через чотири доби, саме проти Нового року.

Так ось де він пропадав, цей непривітний, похмурий дід! Сказав, що йде на полювання, а сам бігав на лижах до далекого міжгір'я Алкараш.

Не відкриваючи листа, мати встала і з подякою поклала старому на плече руку.

Він нічого не відповів і став бурчати на Гека за те, що той розсипав у скрині коробку з клейтухами, а разом і на матір, за те, що вона розбила скло в ліхтарі. Він бурчав довго й уперто, але ніхто тепер цього доброго дивака не боявся. Увесь вечір мати не відходила від Гека і без усякого приводу хапала його за руку, наче боялась, що от-от він знову щезне кудись. І так дуже вона про нього турбувалася, що нарешті Чук образився й сам собі вже кілька разів пожалкував, що й він не поліз у скриню теж.

* * *

Тепер стало весело. Другого ранку сторож одімкнув кімнату, де жив їхній батько. Він жарко натопив піч й переніс сюди всі їхні речі. Кімната була велика, світ-

ла, але все в ній було розставлено й навалено в безладді.

Мати зразу ж заходилася прибирати. Цілий день вона все переставляла, скребла, мила, чистила.

І коли ввечері сторож приніс оберемок дров, то, здивований переміною й невиданою чистотою, він зупинився й не пішов далі порога.

А собака Смілий пішов.

Він пішов просто по свіжовимитій підлозі, підійшов до Гека й тицьнув його холодним носом. От, мовляв, дурню, це я тебе знайшов, і за це ти повинен дати мені що-небудь попоїсти.

Мати розщедрилась і кинула Смілому шматок ковбаси. Тоді сторож забурчав і сказав, що коли в тайзі

собак годувати ковбасою — так це сорокам на глум.

Мати відрізала і йому півкружала. Він сказав «спасибі» й пішов, усе з чогось дивуючись і киваючи головою.

* * *

Другого дня вирішили готувати до Нового року ялинку.

Із чого-чого тільки не видумували вони майструвати іграшки!

Вони повидирали всі кольорові картинки з старих журналів. Із ганчірок та вати понашивали звірят, ля-

льок. Витягли в батька з шухляди весь цигарковий папір і накрутили пишних квітів.

На що вже хмурий та відлюдкуватий був сторож, а й той, коли приносив дрова, довго простоював біля дверей і дивувався на їхні все нові та нові витівки. Нарешті він не витримав. Він приніс їм срібний папір—обгортку від чаю та великий кавалок воску, що лишився в нього від шевської справи.

Це було чудово! І фабрика іграшок зразу перетворилась на свічковий завод. Свічки були незграбні, нерівні. Але горіли вони так само яскраво, як і найкращі куповані.

Тепер уже потрібна була ялинка. Мати попросила в сторожа сокиру, але він нічого на це їй навіть не відповів, а став на лижі й пішов у ліс.

Через півгодини він повернувся.

Гаразд! Нехай іграшки були не які вже й розкішні, нехай зайці, зшиті з ганчір'я, скидались на кішок, нехай усі ляльки були схожі одна на одну — прямоносі й витрішкуваті, і нехай, нарешті, шишки ялинки, вгорнені в срібний папір, не так виблискували, як ламкі й тонкі скляні іграшки, але зате ялинки такої в Москві, звісно, ні в кого не було. Це була справжня красуня тайги — висока, густа, пряма і з гілочками, що розходились на кінцях, як зірочки.

* * *

Чотири дні за ділом пролетіли непомітно. І от настав переддень Нового року. Вже зранку Чука й Гека не можна було загнати додому. З посинілими носами вони стирчали на морозі, дожидаючи, що от-от вийде з лісу батько і всі його люди. Але сторож, який грів лазню, сказав їм, щоб вони не мерзли марно, бо вся партия повернеться тільки в обід.

І справді, тільки-но вони сіли до столу, як сторож постукав у віконце. Сяк-так одягнувшись, усі втрьох вони вийшли на ганок.

— Тепер дивіться, — сказав їм сторож, — ось вони зараз з'являться на схилі тої гори, що праворуч від великої вершини, потім знову зникнуть у тайзі, а тоді за півгодини всі будуть дома.

Так воно й вийшло. Спочатку з-за перевалу вилетіла собача упряжка з навантаженими саньми, а за нею слідом промчали бистроходи-лижники. В порівнянні з величезними горами вони здавались до смішного маленькими, хоча звідсіль було ясно видно їх руки, ноги й голови.

Вони промайнули на голому схилі й зникли в лісі.

Рівно через півгодини стало чути гавкання собак, шум, рипіння, крики.

Голодні собаки, відчувши дім, миттю вискочили з лісу. А за ними, не відстаючи, вилетіли на узлісся дев'ять лижників.

І, побачивши на ганку матір, Чука і Гека, вони на бігу попіднімали лижні палиці й голосно загукали: «Ура!»

Тоді Гек не витримав, скочив з ганку і, набираючи у валянки снігу, помчав назустріч високому, оброслому бородою чоловікові, що біг попереду й кричав «ура» голосніше за всіх.

* * *

Удень чистилися, голилися й милися.

А ввечері була для всіх ялинка, і всі дружно зустрічали Новий рік.

Коли стіл був готовий, погасили лампу й засвітили свічки. Але тому, що, крім Чука з Геком, усі були дорослі, то вони, звісно, не знали, що тепер робити.

Добре, що в одного чоловіка був баян і він загравав веселий танець. Тоді всі поскоплювались і всім захотілось танцювати. І всі танцювали дуже чудово, особливо коли запрошували до танцю маму.

А батько танцювати не вмів. Він був дуже сильний, добродушний, і коли він без усяких танців просто ступав по підлозі, то й так у шафі бряжчав увесь посуд.

Він посадив собі Чука з Геком на коліна, і вони гучно плескали всім у долоні.

Потім танець скінчився, і люди попросили, щоб Гек заспівав пісню.

Гек не став маніритись. Він і сам знав, що вміє співати пісень, і пишався цим.

Баяніст пригравав, а він їм заспівав пісню. Яку — я вже зараз не пам'ятаю. Пам'ятаю, що це була дуже хороша пісня, бо всі люди, слухаючи її, замовкли й притихли. І коли Гек спинявся, щоб звести подих, то було чути, як потріскували свічки й гув за вікном вітер.

А коли Гек скінчив співати, то всі загомоніли, зашуміли, підхопили Гека на руки й стали його підкидати. Але мати зразу ж відняла в них Гека, бо вона злякалась, як би згарячу його не стукнули об дерев'яну стелю.

— Тепер сідайте, — поглянувши на годинник, сказав батько. — Зараз почнеться найголовніше.

Він пішов і включив радіоприймач. Усі посідали й замовкли. Спочатку було тихо. Але от пролунав шум, гул, гудки. Потім стукнуло щось, зашипіло, і здалеку звідкись долинув мелодійний дзвін.

Великі й маленькі дзвони видзвонювали так:

Тир-ліль-лілі-дон!
Тир-ліль-лілі-дон!

Чук з Геком перезирнулись. Вони вгадали, що це. Це в далекій-далекій Москві, під червоною зорею, на Спаській вежі дзвонив золотий кремлівський годинник.

І цей дзвін — перед Новим роком — слухали зараз люди і в містах, і в горах, і в степах, у тайзі, на синьому морі.

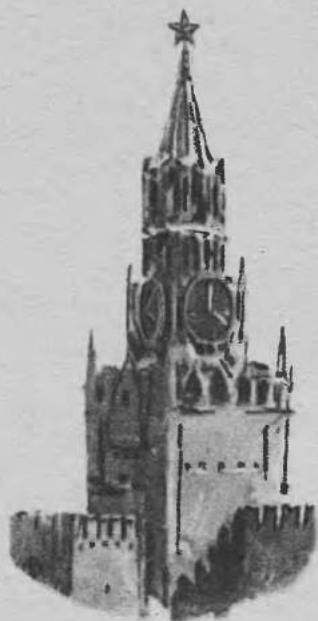

І, звичайно, задумливий командир бронепοїзда, той, що невтомно вижидав наказу, щоб відкрити проти ворогів бій, чув цей дзвін також.

І тоді всі люди встали, привітали одне одного з Новим роком і побажали всім щастя.

Що таке щастя — це кожен розумів по-своєму. Але всі разом люди знали й розуміли, що треба чесно жити, багато працювати й кріпко любити й берегти цю величезну щасливу землю, яка зветься Радянською Країною.

1939 р.

Дорогі батьки та вихователі!

Напишіть нам, чи сподобалась вашим дітям ця книжка, чи цікаві в ній малюнки. Напишіть нам також, про що хотіли б ще дізнатися ваші маленькі слухачі. Будемо дуже вдячні вам за це.

Не забудьте, що наша адреса: м. Київ, вул. Кірова, 34.

Дитвидав.

ДЛЯ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гайдар Аркадій Петрович

ЧУК И ГЕК. Рассказ.
(На украинском языке)

Редактор О. В. Буцень
Художній редактор О. І. Паславська
Технічний редактор Т. О. Ковальова
Коректори Р. М. Зарембовська, Г. М. Горлач

Здано на виробництво 11. X. 1962 р. Підписано до друку
15. I. 1963 р. Формат 60×84¹/₈. Фіз. друк. арк. 7,5. Умовн.
друк. арк. 7,5. Обл.-вид. арк. 4,85. Тираж 110 000. Зам. 924
Ціна 27 коп.

Дитвидав УРСР. Київ, Кірова, 34.

Друко-хромолітографія «Атлас» Головоліграфвидаву Міні-
стерства культури УРСР. Львів, Зелена, 20.

Цити 97 год.